

ВИКОРИСТАННЯ ПРИЙОМІВ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН БОТАНІЧНОГО ЦИКЛУ

Дмитришин І. С., Степанюк А. В.

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

Проблема активізації пізнавальної діяльності в процесі навчання в педагогічній теорії й практиці не нова. Саме від її вирішення залежить ефективність навчальної діяльності, яка проявляється в міцному засвоєнні знань, стимулюванні та розвитку інтересу до навчання, формуванні самостійної думки та підготовці до самостійного життя. Одним із перших звернув увагу на необхідність «вчити дітей мислити» всесвітньовідомий вчений-педагог XVII ст. Ян Коменський. Видатний український педагог В. Сухомлинський (1918–1970) закликав за допомогою спеціальних заходів і прийомів підтримувати бажання молоді бути першовідкривачами.

У навчальному закладі особливе місце займають такі форми занять, які забезпечують активну участь кожного, підвищують авторитет знань та індивідуальну відповідальність студентів за результати навчальної праці. Ці завдання можна успішно вирішувати через технологію застосування активних форм навчання. Навчання – складний і багатогранний, спеціально організований процес віддзеркалення в свідомості студентів реальної дійсності, керований викладачем. Навчання завжди відбувається в процесі спілкування й ґрунтується на вербально-діяльнісному підході. Слово водночас виступає засобом вираження та пізнання суті явища і знаряддям комунікації та способом організації практичної пізнавальної діяльності студентів [2. с. 50].

Існують різні класифікації методів та прийомів навчання: за джерелами здобуття знань (словесні, наочні, практичні), за характером пізнавальної діяльності (пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, частково-пошукові, дослідницькі, проблемні), за

способом організації навчально-пізнавальної діяльності (набуття нових знань, формування вмінь та навичок, застосування знань на практиці, перевірки й оцінювання знань та вмінь) тощо.

Студент чи учень на занятті може бути активний або пасивний. Це залежить від багатьох факторів. Якщо він не виспався або втомився, рівень його активності буде низьким. У той же час пізнавальна діяльність на заняттях може бути більш-менш активна в залежності від використовуваних викладачем методів навчання. Пояснювально-ілюстративний і репродуктивний методи більш ніж інші повертають до пасивності у вивченні навчального матеріалу, однак навіть вони при певній методиці можуть активізувати процес пізнання.

Виділяють три рівні активності:

1. Активність відтворення, що характеризується прагненням учня зрозуміти, запам'ятати, відтворити знання, опанувати способами застосування за зразком;

2. Активність інтерпретації, що характеризується прагненням учня осягнути сенс досліджуваного, встановити зв'язки, оволодіти способами застосування знань у змінених умовах;

3. Творча активність, що характеризується прагненням учня до теоретичного осмислення знань, самостійний пошук рішення проблем, інтенсивне прояв пізнавальних інтересів.

Всі ці рівні необхідні для успішного вивчення певних знань і умінь в будь-якій дисципліні ботанічного циклу. Різні методи можуть стимулювати різні типи активності або все одночасно.

Методика навчання може бути дієвою тоді, коли вона будується на методах і прийомах, які активізують діяльність студента, перш за все, розумову. Під активними методами навчання розуміються ті, які реалізують установку на високу активність суб'єкта в навчальному процесі, на протигагу так званим традиційним підходам, де учень грає набагато більш пасивну роль. Однак методи не можна розглядати як пасивні або активні самі по собі. Активний характер їм надає особлива організація пізнавальної діяльності студентів. Методи навчання різняться за роллю, яка відводиться активності суб'єкту освітньої діяльності.

Пояснювально-ілюстративне навчання полягає в тому, що

викладач повідомляє готову інформацію, а студенти її сприймають, осмислюють і запам'ятовують. Це дуже економний спосіб передачі інформації. Однак при його застосуванні не формуються вміння користуватися отриманими знаннями. Даний метод досить типовий для читання лекцій, коли викладач спочатку викладає теорію, формулює поняття, а потім призводить ілюстрації або приклади їх використання для психологічного аналізу повсякденної життєвої реальності або емпіричних досліджень.

Репродуктивне навчання полягає в тому, що викладач просить студента повторити певну навчальну дію. Цей метод зазвичай використовується на семінарських і практичних заняттях. Програмоване навчання – це кероване засвоєння навчального матеріалу, здійснюване за спеціально складеною покроковою навчальною програмою. Воно реалізується за допомогою навчальних пристроїв (наприклад, комп'ютерів, телефонів) або програмованих підручників. Ці методи припускають перебудову традиційного навчання за рахунок уточнення цілей, завдань, способів вирішення, форм заохочення і контролю стосовно предметного змісту знань. Проблемне навчання полягає в тому, що викладач ставить перед студентами проблему і далі показує шлях її вирішення. Проблемна ситуація – ключовий елемент такого навчання, який полягає в усвідомленні неможливості вирішити проблему наявними засобами (знаннями та інструментами).

Особливий інтерес викладачів і студентів в останні роки викликає інтерактивне навчання. Процес засвоєння знань відбувається тут за допомогою організації взаємодії і відносин між студентами. До методів інтерактивного навчання відносяться колективні дискусії, навчально-рольові ігри, методи колективного рішення проблем. Будь-які навчальні заняття можна зробити активним, якщо використовувати певні методи активного навчання. Такі технології припускають організацію навчального процесу, при якій неможливо не брати участь в пізнавальному процесі. Кожен студент або має певне рольове завдання, в якому він повинен відзвітувати, або від його діяльності залежить якість виконання поставленого перед групою пізнавальної задачі.

Застосування певних прийомів активізації і підвищення ефективності навчання і становить особливості різних активних методів. До їх числа відносяться:

- Проблемна лекція, лекція вдвох (читання лекції двома викладачами);
- Групова робота (робота в парах або малих групах);
- Ділова гра – імітація ситуацій, що моделюють професійну діяльність шляхом гри за заданими правилами;
- Драматизація;
- Мозковий штурм – активізація розумових процесів шляхом спільного пошуку вирішення важкої проблеми;
- Метод аналізу конкретних ситуацій, ситуаційних завдань;
- Дискусія;
- Рольова гра;

Опитування студентів на практичних заняттях може служити як цілям контролю засвоєння ними знань, так і цілям закріплення останніх. Звичайною формою опитування є розгорнута усна відповідь. У цьому випадку порушуються питання, що вимагають викладу досить великого обсягу навчального матеріалу. Інший тип опитування – фронтальний усний або письмовий. У цьому випадку питання ставляться більш конкретні, що вимагають короткої відповіді. Крім репродуктивного закріплення вивченого матеріалу, корисно використовувати і творче його закріплення. Особливу захопливість мають ігрові методи засвоєння і закріплення умінь, зокрема, інтелектуальні та рольові ігри. Все ширше використовується навчальна робота учнів та студентів в малих групах.

Для пізнавальної діяльності притаманні єдність чутливого сприйняття, теоретичного мислення та практичної діяльності. Вона відбувається на кожному життєвому кроці і соціальних стосунках студентів, а також шляхом виконання різних предметно-практичних дій у навчальному процесі. Залежно від сфери активізуючого впливу можна поділити засоби активізації пізнавальної діяльності студентів на групи: засоби активізації пізнавальних процесів (уваги, пам'яті, мислення тощо); засоби створення сприятливої атмосфери; засоби, спрямовані на

оптимізацію змісту, форми та композиції заняття.

Список використаних джерел

1. http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8846/Radchenko_Zasoby_aktivizatsii_piznavalnoi.pdf
2. Белова О. К., Коваленко О. Е. Педагогічні технології в сучасній. Х.: Контраст, 2008. 148 с.
3. https://stud.com.ua/85589/psihologiya/metodi_aktivizatsiyi_piznavalnoyi_diyalnosti_uchniv_studentiv.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ У ПЕДАГОГІЧНИХ ЗВО ДИСЦИПЛІН БОТАНІЧНОГО ЦИКЛУ

Дудич О. І., Степанюк А. В.

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

Сьогодні в навчальних закладах назріла гостра необхідність в адаптації вчителів до нових умов роботи, ролей і мети, що швидко змінюються. Адже, у сучасному суспільстві стає необхідним використання новітніх технологій, практично в будь-якій сфері діяльності людини. Отож світ висуває нові вимоги до підготовки вчителя, ставить перед ним нові проблеми, змушує освоювати нові техніки й створювати нові методики викладання.

Проблему використання інноваційних методів навчання на уроках біології досліджували: В. Давидов, Є. Пасічник, О. Шевченко, Л. Занков, А. Падалко, Г. Зацаринна.

Науковці зазначають, що навчальний процес потрібно будувати таким чином, щоб заохочувати учнів (студентів) до самостійної творчої діяльності, метою якої є засвоєння нових знань та їхнє успішне застосування на практиці. Педагогічна наука й практика скеровують свої зусилля на пошуки шляхів удосконалення освіти, модернізації її методів. Зміст освіти останнім часом переорієнтовується на заняття, що мають виховувати загальнолюдські цінності, орієнтовані на звернення до навколишнього світу й до себе, на дбайливе ставлення до всього, що його оточує, на творчий пошук, саморозвиток, вміння шукати й знаходити своє місце в житті, бачити красу світу та